

109-es számú okiratcsomag

Szigeti malom

Veszprém vármegye vízikönyve a vízikönyv száma XI/9.⁽¹⁾

Összefoglalás

A Bánya-éren folyásirány szerint a forrástól számítva hetedikként, a patak jobb partján épült. Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban ötödikként felsorolt *Szigeti malom* a pápateszéri 177-es számú telekjegyzőkönyvben 755-ös helyrajzi szám alatt szerepel. Tulajdonosa ifj. gróf Esterházy⁽²⁾ Móricz. Felső szomszédja az *Égett malom*, az alsó a *Tóth János malom*. A felülcsapott vízikerék átmérője 1937-ben 3,45 méter, szélessége 0,75 méter. A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség másodpercenként 200 liter, amit a Bánya-érből és az annak mellékágát képező, közvetlenül a malomfő fölött balról betorkolló Kis Bánya-érből nyertek. Utóbbi felduzzasztásával keletkezett a malomtó is, amelyet a malom-főtől jó 60 méterre találunk a *Szigeti malom* fölött, a Kis Bánya-éren. Kuti István molnár, a malom tulajdonosa csak 1938-ban kapta meg a *Szigeti malom* végleges vízhasználati engedélyét, ám ez csupán annyit jelentett, hogy a már eddig is gyakorolt vízhasználatot továbbra is gyakorolhatta, hiszen a vízhasználat jogát Veszprém vármegye alispánja mind a 24 pápateszéri malom esetében már 1893-ban igazolta⁽³⁾. A *Szigeti malom* engedélyokirata előírta egy 1,20 méter nyílású "nem megfelelő" fahíd elbontását és helyette egy 2.0 méter nyílású új fahíd építését is. A földmunka kimutatás szerint a malomcsatorna és a mellék-ágak tisztogatása során a molnárnak több mint 1200 köbméter földet kellett megmozgatnia, ennek költségét 400 pengőre becsülte a szakértő. Erre, és az 1938. július 12-én kiadott engedélyokiratban előírt egyéb munkálatok befejezésére a törvény hat hónapot adott – az engedély elvesztésének terhe alatt. Kuti Istvánnak az iratok szerint sikerült mindent időre elvégeznie, mert az 1939. június 12-re kitűzött malom-felülvizsgálat dr. Katona István pápai szolgabíró vezetésével és Székács László mérnökgyakornok, hatósági szakértő közreműködésével mindent rendben talált. Alig három hónap múlva kitört a második világháború ...

A vízikönyv dossziét két piros vonallal áthúzták és ráírták: VISSZAVONVA 7719/6/1967 szám alatt [B7-1].

⁽¹⁾ Székesfehérvári KMH Vízikönyvek, 158 (doboz), 109-es számú okiratcsomag, *kézzel ráírva*: Bakonyér (Bánya-ér), Gerence, Cuha

⁽²⁾ A tulajdonos nevének írásmódja változik, az 1886-os községi bizonyítványban "Esterházy Móricz" az 1893-ban megnyitott vízikönyvben "Eszterházy Mór".

⁽³⁾ A 25 pápateszéri vízimalom közül csak 24 malomnak van vízikönyve a levéltárban. A Bánya-éren folyásirány szerint a forrás után másodikként épült *Elpusztult malom* létezését közvetett bizonyítékok, a szomszédos malmok levéltári iratai támasztják alá.

Vízikönyv (1893 - 1967)

Az első irat egy táblázatos tartalomjegyzék, címe: Veszprém vármegye vízikönyve. 109. számú okiratsomag. *gróf Eszterházy Mór pápa - teszéri u.n. Szigeti malma* [B7-2]. Felsorolja a vízikönyvben elhelyezett dokumentumokat, azok iktatószámát, az elhelyezés dátumát és a mellékletek számát:

A vízikönyv száma	Elhelyezés kelte	Megnevezés	A mellékletek száma
XI/9	1893 aug. 31.	Igazoló határozat alisp. 21038/93 sz. a.	2
	1938. aug. 24.	Kuti István engedélye. 16.258/1938	4
	1939 XII 30	Felülvizsgálat 14.793/1939	-
		Műszaki leírás	
		Általános helyszínrajz	
		Hossz- és keresztmetszvények	
		Földtömeg kimutatás	
		Községi bizonyítvány	
		Jegyzőkönyv	

Községi bizonyítvány (1886)

Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban ötödikként, "Szigeti" néven felsorolt malom a 177. sorszámon felvett telekjegyzőkönyv + 1 sorában 755 helyrajzi szám alatt szerepel. A vízikönyvi dossziében található községi bizonyítvány az eredeti dokumentum másolata.

A vízikönyvben 57/93 számon iktatott alispáni okiratot 1886. december 31-én keltezték Veszprémben. A négyoldalas ív hátoldalán az alispán hivatala így foglalja össze az ügyirat lényegét:

Veszprém vármegye alispánjától
20250/1886

Gróf Esterházy Móricz Pápa-Teszér község határában a ~ folyón levő u. n. Szigeti malmára nézve, az 1885 : XXIII t.cz. 189 §-ában előírtak alapján e helyről 9281/1886 sz. a. kibocsátott hirdetéshez képest, bejelentését törvényszerű intézkedés céljából beadja.

Az így beérkezett bejelentés az 1885: XXIII t.cz. 190 § ának értelmében Pápa-Teszér községgel illetősége útján azzal közöltetik, hogy ezen bejelentésre nézve az érdekeltek észrevételeiket 30 nap alatt tegyék meg és hogy ezen határidő eltelte után az érdekeltek

szabályszerű értesítéséről szóló vétbizonyítvány is a beadott észrevételekkel, a bejelentéssel és mellékleteivel együtt hozzám az illetékes hatóság útján minden késedelem nélkül beterveztessék.

Minderről a bejelentő tulajdonos törvényes meghatalmazottja, a pápai járás főszolgabírája és Pápa-Teszér község ez utóbbi illetékessége útján s a bejelentéssel és mellékleteivel együtt végzésileg értesítettik.

Veszprém, 1886 évi december hó 31-én.

Véghely Dezső

A dokumentumot 57/93 számon, hét évvel később iktatták be a XI/9 számú vízikönyvbe [B7-3].

Határozat (1893)

A vízhasználat jogosultságát igazoló alispáni határozat hét évvel később, 1893 március 9-re készült el azzal a megjegyzéssel, hogy a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket az 1885. évi XXIII. t. cz. 192. §-a értelmében egy későbbi időpontban határozzák meg. A malom neve e határozatban "ugy-nevezett Szigeti" malom. A határozatot 57/93 számmal iktatták a vízikönyvbe. 3 pontja kötelezi a malom tulajdonosát, hogy a műszaki terveket saját költségén készíttesse el és azokat nyújtsa be az alispáni hivatalnak. Konkrét időpontot azonban nem határoz meg, csak *esetleg előforduló panasz, a vizimű átépítése, javítása, vagy az illető vízfolyás viziműveinek együttes rendezése* esetén ír elő záros határidőt [B7-4].

Értesítés (1893)

A következő irat egy értesítés, dátuma 1893. augusztus 31. Ebben Véghely Dezső királyi tanácsos, alispán arról értesíti az érdekelteket, hogy *a gróf Esterházy Móricz tulajdonát képező és a Bakonyéren, Pápa-Teszér község határában levő ugynevezett "szigeti malom" vízjogosítványának igazolása tárgyában kiadott, 5652/93 szám alatt kiadott határozata jogerőre emelkedett*, ezért elrendeli, hogy az összes iratot helyezték el a XI/9. számmal nyitandó vízikönyvbe. Az intézkedésről értesíti a vízikönyv vezetésével megbízott Végh István m. aljegyzőt, a tulajdonos gróf Esterházy Móricz pápai lakost, Pápa-Teszér község előljáróságát, a pápai járás főszolgabíráját, végül az I. kerületi magy. kir. kultúrmérnöki hivatalt [B7-5].

Engedély (1938)

A 16.258/1938 számú, írógéppel írt engedélyokirat 31/1938 iktatószámmal került be a vízikönyvbe [B7-6]. Az engedély tulajdonosa Kuti István pápa-teszéri lakos.

Az engedély szövege:

Engedélyokirat

Vízikönyvi szám XI/9.

1 §

Kuti István pápateszéri lakos a következő határozatok szoros megtartásának kötelezettsége mellett, az 1885: XXIII. t. c. 168. §, 192.§-a alapján engedélyt nyert a veszprémmegyei Pápateszér község határában, a Bakonyér vízfolyás balpartján fennálló u. n. "Szigeti" malomnál, az ezen engedélyokirat kiegészítő részét képező, a székesfehérvári m.kir. kulturmérnöki hivatal által 901-g/1937. szám alatt készült malomterveknek megfelelő, már eddig is gyakorolt vízhasználatot továbbra is gyakorolni, nevezetesen a Bakonyér és a malomfő felett balról betorkoló kis Bányaér vizét bármely vizállás mellett, a 2. §-ban körülírt célra felhasználni, evégből a víz színét a duzzasztási magasságig felduzzasztani és ezen engedélyokiratban körülírt viziműveket és medreket létesíteni, illetve a már eddig is létezőket az ezen engedélyokiratban körülírt módon továbbra is fenntartani, végül azoknak jókarbantartása végett szükséges munkálatokat foganatosítani, mely munkálatokat partbirtokosok tűrni tartoznak. A mederből kikotort hordalék mindkét parton 1.0 m. széles padka szabadonhagyása mellett, az elhelyezésre szükséges területen rakható le.

2 §

Az engedélyezett vízhasználat a Bakonyér vízfolyás bal partján a Pápateszér községbeli 3859 hrsz. területen épült malomnál a Bakonyér és a kis Bányaér vizének a 3. §-ban körülírt duzzasztóval való felduzzasztása, a felduzzasztott viznek a malomkerék meghajtására való felhasználása.

A vízhasználat gyakorlásához szükséges viziművek a következők:

- a./ malomfő
- b./ alsó és felső malomcsatorna
- c./ kis Bányaér is vizgyűjtő tó.

3 §

A 2. §. a./ pontjában engedélyezett malomfő kőből épült támfal, a helyszínrajzon megjelölt helyen a 36+59 szelvényben van. A támfalba fagerendákból összerótt kétnyílású zúgó van beépítve. Mindkét zúgó küszöbe 176.90 m. magasságban helyezendő el a terven használt hasonlító sík felett és 0.60 m. magas táblával zárandó le / vagyis a jelenlegi 0.93 m. magas táblából 0.33 m. faragandó le/. A két zúgó közül a vízfolyás szerint a jobb-oldali a kerékre vezető zúgó ennek nyílás-szélessége 0.30 m., a baloldali a szabadzúgó nyílásszélessége 0.36 m.

Az őrlőművek meghajtására szolgáló felülcsapott vízikerék átmérője 3.45 m. kerékszélessége 0.75 m, tengelyének magassága 175.01 m. a tervben használt hasonlító sík felett. A malom hasznos esése 4.30 m.

4 §

A 2. §. b. pontjában engedélyezett alsó malomcsatorna a malomfőtől lefelé 159 fm. hosszban a 35 + 00 szelvényig terjed, 1.50. m. fenékszélességgel, 1:1 hajlású oldalrészével és 1.0 % fenékeséssel bír.

Fenékmagasságok: a malomfőnél a malomkerék alatt 173.00, a tisztogatás határánál pedig 172.85 m.

A felső malomcsatorna a malomfőtől felfelé 397.0 fm. hosszban a 40+56 szelvényig terjed, 1.50 m. fenékszélességgel 1:1 hajlású oldalrészével és 1.35 % fenékeséssel bír. Fenékmagasságok a malomfőnél 176.90 m., a tisztogatás határánál pedig 177.45 m. a tervben használt hasonló sík felett.

5 §

A 38 + 42 szelvényben lévő 1.20 m. nyílású fahidat, mely a 3873. és a 3874. hrsz ingatlanokat köti össze, meg nem felelő volta miatt tartozik annak tulajdonosa 2 havi záros határidő alatt elbontani, helyette 2.0 m. nyílású új hidat építhet, oly módon, hogy a pályaszerkezet alsó éle a partok élével szineljen.

6 §

A 2. §. c./ pontjában engedélyezett kis Bányaér a malomfőtől felfelé 300 fm-ben a 3 + 00 szelvényig terjed, fenékszélessége 1.0 m., 1:1 hajlású oldalrészével és 3.0 % fenékeséssel bír. Fenékmagasságok a betorkolásnál 176.90 m., a tisztogatás végén 177.80 m.

A vízgyűjtő tó a helyszínrajzon feltüntetett 3880 hrsz. ingatlanon van, a tó töltésének koronaszélessége 2.0 m., magassága pedig az engedélyezett vízszin felett 0.50 m., az összegyűjtött víz a kis Bakonyér medrén keresztül jut a Bányaérbe és onnan a malomfőre.

7.§.

Engedélyes köteles:

- a./ Az engedélyokirat 2-4-6. §-aiban kitüntetett víziműveket és medreket saját költségén ezen engedélyokirat határozatainak megfelelően létesíteni és használni és továbbra is ugyanúgy állandóan jókarban tartani.
- b./ az engedélyezett duzzasztási magasságát pénzbüntetés terhe mellett betartani /1885: XXIII. t. cz. 184 §./ és ha a vízszin a megengedett duzzasztás magassága fölé emelkedik, a vízfelesleget a szabadzúgó táblájának megfelelő felhúzásával a fenéken lebocsátani /66.655/1885 sz. min. rendelet 6. § /.
- c./ a víziművön elhelyezett magassági jegy és vonatkozási jegy sértetlenségét felelősség terhe mellett megőrizni s azok esetleges megsérülését, vagy elpusztulását 8 nap alatt a pápai járás főszolgabírájának pénzbüntetés terhe alatt bejelenteni.
- d./ Engedélyes személyében beálló változást, a változás napjától számítandó 30 napon belül - pénzbírság terhe mellett - a vízikönyvbe való bejegyzés végett az alispánnál bejelenteni.

- e./ Az engedélykiratot mellékleteivel együtt vagy eredetiben, vagy hiteles másolatban mindig kéznél tartani s a hatóság kérésére bármikor előadni.
- f./ Kártérítés nélkül túrni mindazokat a zavarokat, illetve vízhiányt, melyeket a vízhasználata felett és alatt lévő vízfolyásoknak hatóságilag a törvény értelmében elrendelt tisztogatása és ezen tisztogatás foganatosítása céljából szükséges munkák a vízfolyási viszonyokban előidézhetnek.
- g./ Viziművek felelős kezelőjének nevét és lakását a járás főszolgabírájának bejelenteni.
- h./ Duzzasztójának tábláját a vasárnapi ipari munkaszünet alatt reggel 8 órától este 6 óráig nyitva, illetve felhúzva tartani.
- i./ Minden évben július 5-15 közötti határidőben minden hatósági rendelkezés bevétele nélkül az alsó és felső malomcsatornát, valamint a kis Bányaér medrét kitisztogatni.

8 §

Az engedélyezett duzzasztás magassága a malomfőnél a viziművek hatósági megvizsgálása alkalmával engedélyes költségén elhelyezendő magassági jeggyel fog megjelöltetni.

A vonatkozási jegy megerősítésének helye és magassága is a viziművek felülvizsgálása alkalmával felveendő jegyzőkönyvben körülírandó.

9 §

A megengedett duzzasztás magassága a malomfőnél az engedélyezett táblamagassággal /177.50 m./ egyező.

10 §

A malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség a Bakonyérből másodpercenként 200 liter, valamint a kis Bányaér összes vízmennyisége.

11 §.

A fenntartandó mederszakaszok végpontjai a volt földműv. ipar és kereskedelmiügyi m. kir. minisztérium 66.655/1885 sz. körrendeletének 11. §-a értelmében a viziműveknek hatósági megvizsgálása alkalmával ugyancsak az engedélyes költségének elhelyezendő határjelekkel fognak megjelöltetni.

12. §.

Az engedélykiratban felsorolt magasságok a Fenyőfő községi malom ajtószárfáján elhelyezett vonatkozási jegy 191.690 m-ben megadott magasságára, mint alappontra vannak vonatkoztatva.

Egyéb magasságok: a "Szigeti" malom malomfőjén a süveggerendák tetején középen mérve: 178,342. A "Szigeti" malom-kerék tengelyének magassága a szabad végén mérve 175.013 méter.

13 §.

Az engedély tartama az 1885: XXIII. t. cz. 192. §-a értelmében nincs időhöz kötve.

14 §

Az engedélyokiratban felsorolt jogok és kötelezettségek a jogutódokra is átszállanak.

15 §.

Ezen engedélyokirat kiegészítő részei:

a./ műszaki leírás	1 drb.
b./ általános helyszínrajz 1:2880	1 - " -
c./ hossz és keresztshelvények	1 drb.
d./ földtömeg kimutatás	1 - " -
<hr/>	
összesen:	4 drb.

16 §.

Engedélyes a munkálatokat csak az engedélyokirat kiadása után kezdheti meg, köteles azonban a munkálatokat az engedély elvesztésének terhe alatt, az engedélyokirat kiadásától számított hat hónap alatt befejezni.

A munkálatok megkezdése és befejezése a pápai járás főszolgabírójának bejelentendő.

Veszprém, 1938 évi július hó 12-én.

Alispán szabadságon:

(aláírás)

vm. másodfőjegyző

(pecsét: Veszprém vármegye alispánja)

Az engedélyokirathoz tartozó műszaki leírást és a terveket 31/1938 számon iktatták a vízikönyvbe. A dokumentumok 1937 áprilisában, Székesfehérváron, a m. kir. kultúrmérnöki hivatalban készültek.

Műszaki leírás (1937)

Címe: MŰSZAKI LEÍRÁS a Pápateszér község határában lévő "Szigeti" malom tervéhez [B7-7].

Helyszínrajz (1937)

Címe: A pápateszéri "Szigeti" malom terve [B7-8].

Hossz- és keresztshelvények (1937)

Címe: A pápateszéri "Szigeti" malom terve - Hossz- és keresztshelvények [B7-9].

Földmunka kimutatás (1937)

Címe: A pápateszéri "Szigeti" malom terve - Földmunka kimutatás [B7-10].

Jegyzőkönyv (1939) [B7-11]

Jegyzőkönyv

Készült Pápateszéren, 1939-évi június hó 12-én Kuti István pápateszéri lakos "SZIGETI" malmának, a pápai járás főszolgabírójának 1270/1939 sz. alatt kiadott kitűző határozata alapján foganatosított malomfelülvizsgálat alkalmával.

Jelen vannak:

A pápai járás főszolgabírójának képviselőjében: dr. Katona I. szolgabíró, mint a felülvizsgálat foganatosítója, a székesfehérvári m. kir. kulturmérnöki hivatal képviselőjében: Székács László mérnökgyakornok, mint hatósági szakértő és a "Szigeti" malom tulajdonosa, Kuti István pápateszéri lakos.

A régi jogon fennálló malom vízhasználat gyakorlatát a 16258/1938 alisp. sz. és XI/9 vizikönyvi számú engedélyokirat szabályozza.

Jelen felülvizsgálat során hatósági szakértő a helyszínén eszközölt mérések alapján az alábbiakat találta:

Kiinduló fixpontul a "Szigeti" malom malomfőjén a süveggerenda teteje szolgált, melynek magassága a középen mérve, fenti számú engedélyokirat 12 §-ában megállapított: 178.342 méter.

Ennek alapján bemérettek:

		Eng. okirat szerint:
A vizikerék tengelymagassága:	175.099 m	175.013 m
A vizikerék átmérője	3.36 m	3.45
A vizikerék szélessége:	0.74	0.75
A kerékre vezető zúgó szélessége	0.30	0.30
A szabad zúgó nyílás szélessége	0.31	0.36
A zúgók küszöbe	176.869	176.90
Vízgyűjtő tó töltés magassága	177.90	178.00
Vízgyűjtő tó körüli töltés korona szélessége	3.0	2.00
A kerékre vezető zúgó zsiliptábla magassága	177.500	177.50

Egyidejűleg elhelyezést nyert az M.J-jelű magassági jegy a vízfolyás szerinti jobboldalon, a kerékre vezető zúgó fagerendájában elhelyezve, melynek elhelyezési magassága: 177.532 méter.

Ugyancsak elhelyeztetett a malom épület vízfolyás szerinti felső oldalán az épület szélétől 48 cm-re a térszinttől 1.55 m-re a V.J-jelű vonatkozási jegy is, melynek elhelyezési magassága: 178.550 méter.

A jegyzőkönyv felolvasás után megjegyzés nélkül nyert aláírást.

K.m.f.

Határozat a vízjogi engedély visszavonásáról (1967)

A vízjogi engedélyt 1967-ben vonták vissza. A malom megnevezése a határozat tárgyában: "Szigeti" malom [B7-12].

[B7-1] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-1.pdf>

[B7-2] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-2.pdf>

[B7-3] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-10.pdf>

[B7-4] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-11.pdf>

[B7-5] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-12.pdf>

[B7-6] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-4.pdf>

[B7-7] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-5.pdf>

[B7-8] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-6.pdf>

[B7-9] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-7.pdf>

[B7-10] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-8.pdf>

[B7-11] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-9.pdf>

[B7-12] <http://motka.gyor.hu/file/atch/67/109-3.pdf>